

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ 2004

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Α' . ΚΕΙΜΕΝΟ

Όδυσσέας Έλύτης (1911-1996)

Μικρή Πράσινη Θάλασσα

- Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ
Πού θά 'θελα νά σέ υίοθετήσω
Νά σέ στείλω σχολεῖο στήν Ἴωνία
Νά μάθεις μανταρίνι καί ἄψινθο
- 5 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ
Στό πυργάκι τοῦ φάρου τό καταμεσήμερο
Νά γυρίσεις τόν ἥλιο καί ν' ἀκούσεις
Πῶς ἡ μοίρα ξεγίνεται καί πῶς
Ἀπό λόφο σέ λόφο συνεννοοῦνται
- 10 Ἀκόμα οἱ μακρινοί μας συγγενεῖς
Πού κρατοῦν τόν ἀέρα σάν ἀγάλματα
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ
Μέ τόν ἄσπρο γιαντῆ καί τήν κορδέλα
Νά μπεῖς ἀπ' τό παράθυρο στή Σμύρνη
- 15 Νά μοῦ ἀντιγράψεις τίς ἀντιφεγγιές στήν ὄροφή
Ἀπό τά Κυριελέησον καί τά Δόξα Σοι
Καί μέ λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε
Κύμα τό κύμα νά γυρίσεις πίσω
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ
- 20 Γιά νά σέ κοιμηθῶ παράνομα
Καί νά βρῶσκω βαθιά στήν ἀγκαλιά σου
Κομμάτια πέτρες τά λόγια τῶν Θεῶν
Κομμάτια πέτρες τ' ἀποσπάσματα τοῦ Ἡράκλειτου .

(Τό Φωτόδεντρο καί ἡ Δεκάτη Τετάρτη Ὁμορφιά, Ἴκαρος, 1971)

Β' . ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Κάποια ἀπό τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Οδ. Έλύτη είναι: **η ποιητική προσέγγιση του κόσμου με τις αισθήσεις, η αναφορά στην ιστορική ελληνική παράδοση, η αναφορά στη θρησκεία, η σχέση με την ελληνική φύση, το μυστήριο του φωτός.**
Να γράψετε ένα (1) παράδειγμα μέσα ἀπό το ποίημα για καθένα ἀπό τα παραπάνω χαρακτηριστικά.

Μονάδες 15

2. Εξετάζοντας την ποιητική γραφή του Οδ. Ελύτη στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα», να εντοπίσετε και να γράψετε τέσσερα (4) υπερρεαλιστικά στοιχεία που υπάρχουν στο ποίημα και ένα αντίστοιχο παράδειγμα μέσα από το κείμενο για το καθένα από αυτά.

Μονάδες 20

3. «Τα χαρακτηριστικά που έχουν οι Κόρες είναι όμοια με του ποιητικού έργου του Ελύτη η ομορφιά, η δροσιά και η αθωότητα, που πηγάζουν από τη νιότη τους, ο έρωτας που δωρίζουν, οι θαυμάσιες — με τη σημασία του θαύματος — και μαγικές δυνάμεις που έχουν και που ασκούν ευεργετικά για όσους είναι έτοιμοι να τις δεχτούν, κυρίως για τον ποιητή». (Στέφανος Διαλησμάς, « Η Ποίηση και ο ποιητής στον Ελύτη », Π. Ε. Φ., Σεμινάριο 23, *Οδυσσέας Ελύτης*, Αθήνα 1997, σελ. 83).

Να δείξετε τεκμηριωμένα με αναφορά στο ποίημα ότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι αντιπροσωπευτικά και για την **Κόρη / Ποίηση** στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα».

Μονάδες 20

4. Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) το περιεχόμενο των στίχων 12-18 («Μικρή πράσινη θάλασσα ... νά γυρίσεις πίσω »).

Μονάδες 25

5. Να συγκρίνετε τη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» του Οδ. Ελύτη με το παρακάτω απόσπασμα από την «Κυρά τῶν Ἀμπελιῶν» του Γ. Ρίτσου ως προς το περιεχόμενο παρουσιάζοντας τα κοινά τους στοιχεία.

Μονάδες 20

Γιάννης Ρίτσος, «Ἡ Κυρά τῶν Ἀμπελιῶν» (απόσπασμα).

XI

«Κυρά, Κυρά, θαλασσινή καὶ στεριανή μὲ τὰ λουλουδιασμένα
μάγουλα

σφίγγοντας μὲς στὸ μπουῖστο σου τὴν κάψα τοῦ Ἄλωνάρη
πότε κρατώντας στὴν ποδιά σου ἓνα καράβι - μικροκάραβο
πότε σὰν Παναγιά Αἰγιοπελαγίτισσα ντυμένη μ' ἓνα δίχτυ
νὰ κουβαλᾶς τὸ σούρπωμα στὴν κεφαλή σου τὸ πανέρι μὲ τὰ
ψάρια

πότε ντυμένη μ' ἀμπελόφυλλα, κυνηγημένη ἀπ' τοῦ ἥλιου
τις χρυσόμυγες πάνου σ' ἄλώνια

ἀνάβοντας τὸ φίλημα στὰ λουλουδάκια τῆς μηλιᾶς
μπατσίζοντας τις λυγαριές μὲ τὸν ἀγέρα τῆς τρεχάλας σου.

Μηλί — βᾶϊ - βᾶϊ — μηλί - μηλίτσα τῆς ἀνηφοριᾶς
πῶς σοῦ τριανταφυλλίσανε τὰ μῆλα τῆς ἀγάπης;»

(Γιάννης Ρίτσος, «Ἡ Κυρά τῶν Ἀμπελιῶν», εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1979)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.

Τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Ελύτη που ζητούνται, μπορούν να επισημανθούν στο ποίημα "Μικρή πράσινη θάλασσα" ενδεικτικά στα εξής σημεία:

- η ποιητική προσέγγιση του κόσμου με τις αισθήσεις: "Νά γυρίσεις τόν ήλιο καί ν' ακούσεις". (στιχ.7)
- η αναφορά στην ιστορική ελληνική παράδοση : "Νά μπεις απ' τό παράθυρο στη Σμύρνη" (στ.14).
- η αναφορά στη θρησκεία: "Νά μου αντιγράψεις τίς αντιφεγγιές στην όροφή. Από τά Κυριελέησον καί τά Δόξα Σοι". (στιχ.25-16)
- η σχέση με την ελληνική φύση: "Και με λίγο βοριά λίγο Λεβάντε Κύμα το κύμα νά γυρίσεις πίσω".(στιχ 17-18)
- το μυστήριο του φωτός: "Στό πυργάκι του φάρου τό καταμεσήμερο. Νά γυρίσεις τόν ήλιο καί ν' ακούσεις". (στιχ.6-7)

2.

Στοιχεία υπερρεαλιστικής ποίησης που μπορούν ενδεικτικά να επισημανθούν στο συγκεκριμένο ποίημα του Ελύτη είναι τα ακόλουθα:

- α) Ελεύθερος - ανομοιοκατάληκτος και ανισοσύλλαβος στίχος σε όλο το ποίημα (π.χ. στιχ. 1-4)
- β) Χρήση υπερρεαλιστικών εικόνων που δεν είναι σαφείς ως προς το περίγραμμα τους (στιχ. 15): "Νά μου αντιγράψεις τις αντιφεγγές στην όροφή".
- γ) Χρήση συμβόλων π.χ. στ.1 "Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ".
- δ) Συνειρμοί: π.χ. η Ιωνία (στιχ. 3) λειτουργεί ως αφετηρία ενός συνειρμικού πλαισίου. Παιδικές μνήμες από την παραμονή του ποιητή στη Μυτιλήνη αναδύονται (π.χ. στιχ. 13) και έρχονται να συναντήσουν το κάλλος και τη σπιρτάδα της ιωνικής σκέψης που τόσο έχει ελκύσει τον Ελύτη (π.χ. στιχ. 23).

3.

Η Κόρη ποίηση του Ελύτη γίνεται μια θαλασσινή οντότητα ηλικίας δεκατριώ χρονώ, γεμάτη νιότη, ομορφιά, δροσιά και αθωότητα. Η πράσινη θάλασσα, σύμβολο αγνότητας και ομορφιάς, η οποία οδηγεί τον ποιητή προς μια ερωτική βίωση της ελληνικής παράδοσης, είναι "μικρή", καθώς ενσαρκώνεται από ένα κορίτσι που βρίσκεται στην αρχή της εφηβείας του.

Συνεπώς η κόρη είναι γεμάτη αθωότητα στίχος 13 (μέ τόν άσπρο γιακά καί τήν κορδέλα) και φρεσκάδα σε μια ηλικία που είναι βιολογικά σημαντική για την ερωτική ωρίμανση και τη μύηση στα μυστήρια του πνεύματος, της φύσης και της παράδοσης. Είναι δροσερή, όπως δροσερή και αιώνια νέα είναι για τον Ελύτη - τον Αιγαιολάτρη ποιητή - η θάλασσα του Αιγαίου, που αποδεσμεύεται από τους νόμους που διέπουν τη φύση και υπερβαίνει τη φθορά (στιχ.17-18). Άλλο χαρακτηριστικό που έχουν οι κόρες όμοιο με το ποιητικό έργο του Ελύτη είναι ο έρωτας που δωρίζουν. Ενώ στο στίχο 2 ο ποιητής εκφράζει την επιθυμία του να υιοθετήσει την κόρη ποίηση και να τη στείλει να θητεύσει στο σχολείο, στους στίχους 20-23 οι ρόλοι αντιστρέφονται και ο ποιητής από προστάτης και οδηγός γίνεται μαθητής και προστατευόμενος της κόρης, μέσα στην ερωτική αγκαλιά της οποίας θα ψηλαφίσει τη σοφία του κόσμου και τις αξίες του Ελληνισμού. Ασκή, λοιπόν, ευεργετική επίδραση η κόρη-ποίηση στον ποιητή, ο οποίος αφήνεται στην αγκαλιά της έτοιμος να μυηθεί στα "λόγια των θεών", στη συμπυκνωμένη σκέψη των Ιώνων, στην ορθόδοξη θρησκευτική παράδοση και στο πνεύμα του φιλόσοφου Ηράκλειτου. Όλη αυτή η διαδικασία μοιάζει με θαύμα, αφού καταλύονται όλοι οι φυσικοί νόμοι,

ανατρέπεται ο χωροχρόνος και η ποιητική τέχνη του Ελύτη ταξιδεύει μέσω του υγρού στοιχείου στο παρελθόν στην άλλοτε κοιτίδα του ελληνικού πνεύματος.

4.

Στους στίχους αυτούς ολοκληρώνεται η μαθητεία της Κόρης-Ποίησης. Ο ποιητής φαντάζεται την κόρη σαν μια μικρή μαθήτριά να μπαίνει "απ' το παράθυρο στη Σμύρνη" να αντιγράφει "...τις αντιφεγγιές στην οροφή από τα Κυριελέησον και τα Δόξα Σοι" και στη συνέχεια να επιστρέφει.

Τα καινούρια στοιχεία που θα προσλάβει λοιπόν η Κόρη-Ποίηση μέσα από την πορεία της αυτή είναι καταρχάς η γνωριμία της με την πιο πρόσφατη Ελληνική παράδοση, που και πάλι συνδέεται με το χώρο της Ιωνίας. Βέβαια, τώρα η επαφή αυτή θα γίνει κρυφά "απ' το παράθυρο", καθώς στη Σμύρνη πλέον ο Ελληνισμός επιβιώνει μόνο ως μνήμη, τρόπος και αίσθηση ζωής. Θα αποκομίσει επίσης τα στοιχεία της Χριστιανικής Βυζαντινής παράδοσης, στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ελληνικότητας. Τέλος, η γνωριμία με την ελληνική φύση μέσα από την εικόνα ενός δροσερού θαλασσινού τοπίου (στ.17-18) θα ολοκληρώσει την όλη διαδικασία της μαθητείας.

Τώρα η Κόρη-Ποίηση είναι έτοιμη να μεταλαμπαδεύσει όλα αυτά τα στοιχεία στον ποιητή.

- *(Επισήμανση: θα μπορούσε να σχολιαστεί και το σύμβολο μικρή πράσινη θάλασσα).

5.

Από άποψη περιεχομένου τα κοινά μοτίβα που μπορούμε να εντοπίσουμε είναι τα ακόλουθα:

- Αποστροφή σε θηλυκή ύπαρξη που έχει θαλασσινή οντότητα: Ελύτης "Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονῶ" - Ρίτσος "Κυρά, κυρά, θαλασσινή".

Είναι γνωστό ότι ο Ελύτης είναι ποιητής και λάτρης του Αιγαίου. Ανάλογες αναφορές σε Αγαιοπελαγίτικο θαλασσινό τοπίο μπορούμε να εντοπίσουμε και στο ποίημα του Ρίτσου. Πιο συγκεκριμένα μιλάει για "καράβι-μικροκάραβο", για "Παναγιά Αιγιοπελαγίτισσα ντυμένη μ' ένα δίχτυ", η οποία κουβαλάει "τό πανέρι μέ τά ψάρια".

- Και οι δύο ποιητές αναφέρονται στο αναγεννητικό σύμβολο της ζωής, τον ήλιο. Ο Έλύτης στους στίχους 6-7 "Στό πυργάκι του φάρου τό καταμεσήμερο. Νά γυρίσεις τόν ήλιο καί ν' ακούσεις" και ο Ρίτσος κάνοντας λόγο για "τήν κάψα του Άλωνάρη" και λίγο παρακάτω για "τήν κυνηγημένη απ' του ήλιου τίς χρυσόμυγες" Κυρά.

- Έκδηλο και στα δύο ποιήματα είναι το θρησκευτικό στοιχείο. Στη Μικρή πράσινη θάλασσα στο στίχο 16 "Από τά Κυριελέησον καί τά Δόξα Σοι" και στο απόσπασμα από την Κυρά των Αμπελιών στο στίχο που γίνεται αναφορά στην Παναγιά την Αιγιοπελαγίτισσα.

- Και στα δύο ποιήματα κυρίαρχος είναι ο ρόλος των αισθήσεων. Ενδεικτική μάλιστα είναι η κοινή χρήση του ρηματικού τύπου κρατώ (κρατούν: Ελύτης - κρατώντας: Ρίτσος) που παραπέμπει αυτόματα στην αίσθηση της αφής.

- Οι αισθήσεις που προαναφέρθηκαν κινητοποιούνται και στα δύο ποιήματα μέσω μιας σειράς εικόνων: οπτικών, κινητικών και απτικών: Ελύτης: "Μέ τόν άσπρο γιακά καί τήν κορδέλα. Νά μπεις απ' τό παράθυρο στή Σμύρνη" στίχοι 13-14. Ρίτσος: σαν Παναγιά Αιγιοπελαγίτισσα ντυμένη ... του ήλιου τίς χρυσόμυγες", "μπατζίζοντας τίς λυγαριές μέ τόν άγέρα τής τρεχάλας σου".

- Η αίσθηση της γεύσης και στα δύο ποιήματα έρχεται στο προσκήνιο: στον Ελύτη στίχος 4: "Νά μάθεις μανταρίνι καί άψινθο" - στο Ρίτσο η αναφορά που γίνεται στα

αμπελόφυλλα από τη μια πλευρά και από την άλλη στα μήλα: "λουλουδάκια τῆς μηλιᾶς" και στους δύο τελευταίους στίχους του αποσπάσματος.

- Τέλος, έντονη και στα δύο ποιήματα είναι η ύπαρξη του ερωτικού στοιχείου, που αναβλύζει μέσα από την παρουσία των όμορφων και δροσερών γυναικείων μορφών: Ελύτης στίχοι 19-21 "Μικρή πράσινη θάλασσα ... βαθιά αγκαλιά του" - Ρίτσος: "λουλουδιασμένα μάγουλα", "σφίγγοντας μέσ στό μποῦστο σου", "ανάβοντας τό φίλημα", "τριανταφυλλίσανε τά μήλα τῆς ἀγάπης".

Κλείνοντας, λοιπόν, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε πως και οι δύο ποιητές υμνούν μέσω των ποιημάτων τους την ομορφιά της ελληνικής φύσης.